

3.2. Приватизация, корупция и антикорупция

Петкан Илиев

План

1. Приватизацията – дефиниция и същностни характеристики
2. Методи за приватизация
3. Приватизация – корупция и антикорупция

Степента и дълбочината на разпространение на корупционните практики и негативните последици от нея за икономиката в страната зависят преди всичко от силата и формите на участие на държавата в стопанския живот. Една от основните причини за ниския жизнен стандарт в България бе неефективността на държавните и управляваните от държавата предприятия, които използват неефективно квалифицираната работна сила на страната и ограничените ресурси /капиталови и материални/. При замяната на централизирано управляваната стопанска система с тази, основаваща се на частната собственост, от важно значение са конкурентните пазари, предприемаческият дух и издигането на пиедестал на потребителя. Приватизацията – процесът, при който предприятия и авоари се прехвърлят от страна на държавата към собственици и управители от частния сектор, предлага систематичен и методичен подход за постигане на тази цел. В началото на 90-те години България трябваше да предприеме всеобхватна програма за приватизация на своите над 2200 крупни държавни предприятия, на земеделските стопанства и хилядите малки обекти в сферата на търговията, услугите и туризма, за да избегне икономическия спад, пред който беше изправена.

1. Приватизацията – дефиниция и същностни характеристики

Когато държавната собственост върху средствата за производство е доминираща, а частната собственост е сведена единствено до притежаването на предмети за лично потребление, тогава административно-бюрократичният апарат се разпорежда непосредствено с всички производствени фактори и разпределя целия обществен продукт. Тази схема на централизирано управлявано стопанство на практика възпроизвежда отношенията в тоталитарното стопанство и тоталитарната държава, при която демократичните процедури имат формален характер. В този смисъл в модифицирана форма корупцията има всеобхватен характер. Всеки, който от името на държавата и обществото се разпорежда с държавна собственост и участва в разпределителните и преразпределителните процеси, има възможност за лично облагодетелстване. Тоест незаконното присвояване на публични блага и собственост, свързано с пряката корупция, до известна степен губи смисъл, след като неограничено те могат да се ползват в зависимост от мястото в административната йерархия, на което се намира всеки член на обществото. Естествено това не изключва класическите корупционни практики, но те в командната икономика са изместени на втори план.

Други са формите на корупция, когато държавната собственост започва да се трансформира в частна. Мащабите на корупционните практики са непознати за страните с нормална пазарна икономика и развита демокрация. Колкото по-бавен, по-непрозрачен и непоследователен е процеса на раздържавяване, толкова по-добра е хранителната среда за развитие на корупцията. Така например пазарната оценка на

държавните активи към началото на 90-те години е била не по-малко от 14-15 млрд. долара. Поради забавената със 7-8 години приватизация касовите постъпления от нея едва ли ще надхвърлят 3-4 млрд. долара. Останалите 10-12 млрд. долара представляват цената, която българските граждани са платили за отложената приватизация.

Приватизацията е процес, при който предприятия и авоари се прехвърлят от държавата към собственици и управители от частния сектор. В най-широкия смисъл на думата това е дейността по преобразуването на държавни стопански и нестопански организации и дейности в частни.

Приватизацията обаче не се свежда само до поредица от механични действия, които водят към преобразуване на предприятията. Напротив, това е преди всичко и най-вече политически процес с икономически последици. Пренебрегването на тези зависимости е една от най-важните причини за провала на редица приватизационни програми.

Редица икономисти свързват проблема за приватизацията почти винаги с идеите за дерегулирането. Приватизацията е нещо по-широко и по-съществено от дерегулирането. Практиката показва, че подходът към приватизационния процес е в зависимост от това, дали тя се предхожда от национализация или не.

С категорията приватизация са свързани редица други категории като:

- **раздържавяване** – процес на прехвърляне на обекти, дейности и функции от страна на държавата на други социално-икономически субекти;
- **частична приватизация** – намаляване под 50 на сто на дела на държавата в собствеността на дадено предприятие;
- **пълна приватизация** – собствеността на предприятието преминава изцяло в частни ръце;
- **реприватизация** – национализираните предприятия, които преди това са били частни, отново се връщат на техните бивши собственици или на техните наследници. Това у нас е известно като реституция;
- **дезинвестиция** – категория, обозначаваща съвкупността от два процеса едновременно. От една страна, това е ликвидацията на неефективните държавни предприятия, а от друга – приватизацията като процес на прехвърляне на собствеността и контрола от държавния към частния сектор.

Делът на държавния сектор в икономиките на индустриално развитите държави се движи в доста широки граници – от 5 до 50%. Подобна е и ситуацията в страните от третия свят, където държавният сектор създава от 3% в Парагвай до почти 40% в Египет, Судан и др. от БВП. В страните от Източна Европа държавната собственост преди 1989 г. създаваше над 90 на сто от произведения национален доход. Аргументите за трансформирането на държавната в частна собственост се основават най-вече на промените в равнището на ефективност както на макро-, така и на микроравнище. Рязкото намаляване на ефективността на предприятията от държавния сектор и влошените им икономически и финансови показатели в сравнение с частните компании обясняват високата приватизационна активност през 80-те и 90-те години. По оценка на бюджетно-контролното управление на САЩ например производствените разходи на държавните предприятия са по-високи от същите разходи в частните фирми с 30-33%.¹

¹ Вж. АБВ на демокрацията /въведение в пазарната икономика и политическата демокрация/, Център за изследване на демокрацията, С., 1995 г., с.197-198.

Приватизационният процес се осъществява в съответствие с основополагащия Закон за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия /Закон за приватизацията/ от 1992 г., макар че този нормативен акт бе многократно променян и допълван. Член 3 от Закона възлага на Агенцията за приватизация /АП/ отговорността да приватизира най-големите предприятия, докато раздържавяването на по-малките фирми е предоставено в правомощията на отрасловите министерства.

2. Методи за приватизация

Всяка една държава /правителство/ сама избира свой собствен път на приватизация, който впоследствие по един или друг начин се допълва, актуализира и усъвършенства. Най-общо използваните подходи за раздържавяване могат да се обобщят в два – *безплатна /купонна, ваучърна/ приватизация*² и *капиталова приватизация* /приватизация срещу заплащане/. Двата метода само условно могат да се разграничат, доколкото в чист вид те не се прилагат никъде.

Начините на приватизация, т.е. приватизационните техники, са доста разнообразни. Всяка приватизационна програма трябва да включва разнообразни техники на приватизация. Практиката показва, че доходите от раздържавяването са толкова по-малки, колкото по-висока е степента на запазване на държавния контрол. Методите на приватизация, при които се запазва в по-голяма степен държавният контрол, са свързани най-вече с пускането на акции със специални преференции; спазването на специални условия след продажбата; избиране на конкретен купувач от страна на държавата; определяне на предпочитаните категории купувачи и пр. При провеждането на частична приватизация държавата също обикновено запазва контролния пакет акции в свои ръце, като това става в стратегически сектори на икономиката или тогава, когато няма достатъчно кандидати за закупуване на цялото предприятие. При създаването на смесени предприятия с държавно и чуждестранно участие също се запазва до голяма степен държавният контрол.

Приватизационният процес в България включва реализирането на голям набор от различни програми и методи. Две от тези програми са свързани с реституцията на градска и поземлена собственост на предишните притежатели и техните наследници. Същевременно продажбата на държавни активи се извършва от държавната АП и отрасловите министерства. При тези продажби могат да се съчетават плащания в брой, замяна на дълг срещу собственост, договорени бъдещи инвестиции и други допълнителни ангажименти, а така също предоставяне на акции от предприятията на заетите в тях при привилегирани условия, прехвърляне на държавни активи на населението в рамките на програма за приватизация чрез инвестиционни бонове.

Основните техники на раздържавяването включват:

- **реституция** – реституцията, връщането на собственост на бившите ѝ притежатели или техни наследници, на градски имоти, основно магазини, протече сравнително бързо в началните години на прехода и създаде добра основа

² Често *безплатната приватизация* бива наричана *масова*, което означава, че цялото население и/или преобладаващата част от него участват в раздържавяването. Този термин не е много прецизен, доколкото всяка приватизация би трябвало да бъде *масова* от гледна точка на участието на гражданите в нея. Всъщност и терминът "*безплатна приватизация*" също не е много прецизен, тъй като и *безплатната приватизация* се заплаща, но с ценни книжа. Придобилият *гражданственост* термин у нас е *масова приватизация*.

за възникването на малки частни фирми за търговия на дребно. За разлика от нея обаче програмата за реституция на селскостопанските земи, чието начало бе поставено също през 1991 г., се характеризираше с големи усложнения и забавяне. До началото на 1997 г. беше върната на предишните собственици под 20% от обработваемата земя, подлежаща на реституция, като при това нотариални актове бяха издадени за около 6% от площите;

- **касова приватизация** – тя включва приватизация чрез преки преговори и търгове; чрез приватизационни консултанти и посредници; чрез публично предлагане на акции; работническо-мениджърска приватизация и пр.;
- **бонова /масова/ приватизация** – в допълнение към касовата приватизация през 1996 г. започна осъществяването и на схема за масова приватизация чрез инвестиционни бонове, която до голяма степен се базираше на чешкия модел. Срещу заплащането на скромна такса всеки български гражданин можеше да получи бонове с номинална стойност от 25 000 лева. Полагащите им се инвестиционни бонове обаче закупиха едва 3,2 млн. души, което представляваше приблизително половината от имащите право на участие.

3. Приватизация – корупция и антикорупция

Най-голям потенциал за създаване на корупционни практики винаги е налице там, където има преразпределение на собственост или богатство. Приватизационният процес фокусира върху себе си всички тези негативи, като не трябва да се забравя, че корупцията при приватизацията не е изолирано явление и че тя се прехвърля върху останалите сфери. За този процес спомогат най-вече липсата на прозрачни механизми при извършването на приватизационните сделки.

- **Приватизацията е един от косвените икономически измерители на корупцията.**

Според официалната статистика отчитаме, че над 2/3 БВП е произведен от частния сектор. Тогава възниква въпросът: защо когато по-голямата част от икономиката е в частни ръце, тя не работи ефективно, т.е. работи по-слабо от времето когато беше 2/3 държавна? Вероятно защото не е попаднала точно в тези ръце, които трябваше да я приватизират, а в тези, които само я преразпределят. Тук не става въпрос само за значителната РМД-приватизация, но и за т.нар. чуждестранни инвеститори от среден ранг, в по-голямата си част световно неизвестни за икономическото общество. Тогава на преден план излиза въпросът за следприватизационния контрол. Такъв почти липсваше доскоро от страна на държавната администрация, която е отговорна за това. Наистина в повечето случаи заявените за следприватизационния период инвестиционни намерения се изпълняват, но формално само на книга. Не са инцидентни случаите, когато т.нар. чуждестранни инвеститори “инвестират” своето остаряло оборудване от страната-майка по цени 2-3 пъти по-високи от реалните, дори понякога надхвърлящи тези на новото оборудване, източвайки по този начин приватизираното предприятие. Това в повечето случаи е свързано с проява на определени корупционни схеми.

- **Основни моменти, свързани с корупционните практики, които трябва да се наблюдават при процеса на приватизация:**

1. Прозрачност на механизмите при извършването на приватизационните сделки;
2. Ефективност на приватизацията /постигната цена, стратегически инвеститор и др./;
3. Надеждност на гаранциите за бъдещо развитие на приватизираните предприятия /нови работни места, инвестиции и пр./;
4. Обществени нагласи;
5. Следприватизационен контрол, който да включва приемането на ясни и прозрачни правила и процедури, които да пресекат всякакви корупционни изкушения както за администрацията, така и за недобросъвестните инвеститори;
6. Санкции за незаконни действия в хода на приватизацията - до края на 2001 година правоохранителните органи практически не се интересуваха от процеса на раздържавяване, а предишното правителство реално не потърси съдебно анулиране на приватизационни сделки независимо дали купувачът е изпълнил или не поетите задължения.

- **Законодателни промени в приватизацията**

В процеса на приватизация възникват проблеми, които се появяват навсякъде по света и са сходни на тези, когато правителствата влизат в търговски контакти с частни икономически субекти. Признавайки огромните скрити възможности за измама и нечестност при подобни контакти, всички западни правителства са въвели поредица от процедури за гарантиране честността на процеса. Без такива правила ще съществува изкушението за държавните служители да купуват продукцията или услугите от предприятията на свои приятели, роднини или политически съмишленици, както и от хора, които са готови да си платят за това, т.е. да дадат подкуп. При всички случаи правителствата плащат повече, отколкото би трябвало за продукцията с по-ниско качество. В повечето демократични държави нарушенията на подобни правила се наказват като криминално престъпление. В САЩ например Министерството на правосъдието създаде отдел за борба с незаконни доставки, който преследва както държавните служители, така и бизнесмените, нарушаващи закона.³

При приватизацията вместо да купува продукцията правителството продава имоти и съществува изкушението те да бъдат продадени на по-ниска цена на по-слабо квалифицирани лица или компании за лична изгода. Обществото като цяло губи, защото приходите на правителството ще са по-ниски и защото лицето или фирмата, получили имота, може да не са от най-квалифицираните за дадения сектор. Много по-важното в случая е, че общественото доверие към процеса намалява значително и това може да забави или да прекъсне процеса на приватизация, докато доверието бъде възстановено.

Установяването на правила и процедури за гарантиране на честността на процеса е сравнително лесно и може да се постигне като се гарантира, че процесът е възможно най-отворен и че равнопоставеността на възможностите е определяща на всеки етап от него. Основните елементи на тези правила са следните: ⁴

³ Вж. Доклад върху проекта за икономически растеж и преход към пазарна икономика в България /подготвен от Фондацията на Националната камара на САЩ, С., 1990 г., с. 4-5.

⁴ Вж. Пак там, с. 4-6.

- *Първо*, трябва да има добре разгласено съобщение за намеренията на правителството или на общината да продаде дадена собственост, тя трябва да бъде описана пълно и точно и всички заинтересовани страни трябва да получат правото на оглед и запознаване с цялата документация.
- *Второ*, между обявяването на намерението за продажба на държавната собственост и датата на приемане на предложените цени трябва да се остави достатъчно време. Очевидно е, че колкото по-крупна е раздържавяваната собственост, толкова по-дълъг трябва да е времевият период между offerирането и продажбата, за да се даде възможност на всички участници да подготвят своите предложения.
- *Трето*, всички предложения трябва да са запечатани в плик и да са представени в писмен вид, т.е. да се спазва правилото за анонимност, а всички участници трябва да бъдат уведомявани каква информация да включат в предложенията си.
- *Четвърто*, всички предложения трябва да се отворят публично от неутрална трета страна.
- *Пето*, всички предложения /и на спечелилите и на загубилите/ трябва да се заведат към дело и обществеността, вкл. и участниците в наддаването, да имат право да проверяват всички предложения, ако пожелаят това. Всяко доказано нарушение на този процес, независимо от това дали е било неволно или умишлено, трябва да води до анулиране и несъстоятелност на продажбата и тогава цялата процедура трябва да се повтори отначало. В случай, че нарушенията са били извършени умишлено, би трябвало да се предприеме съдебно разследване.
- *Шесто*, целият процес трябва да се наблюдава и одобрява от независима трета страна /представители на неправителствения сектор, специално създадена независима институция или др./.

Чрез приемането на тези правила и с откриването на процеса за контрол от страна на гражданското общество възможностите за измама, за използване на привилегии и корупционни действия значително намаляват.

В приетия в началото на 2002 г. от мнозинството на управляващата партия НДСВ в 39-тото Народно събрание *Закон за приватизация и следприватизационен контрол* (ЗПСК) се прогласява, че целта на закона е да създаде условия за *“прозрачна, бърза и икономически ефективна приватизация при равнопоставеност на инвеститорите”* (чл. 2, ал. 1 от ЗПСК). Също така като цел на закона е посочено осигуряването на *“икономически растеж и конкурентоспособност на приватизираните дружества”* (чл. 2, ал. 2 от ЗПСК).

В първия от цитираните декларативни текстове на ЗПСК приоритетно е залегнала антикорупционната идея за “бързина” и “прозрачност” на приватизационните сделки. Тя е съчетана с “икономическа ефективност”. Тези елементи биха могли да се разглеждат като указани от закона тактически прийоми в приватизационния процес, докато в ал. 2 на чл. 2 от ЗПСК се указват стратегическите цели на раздържавяването.

Бързината като антикорупционен фактор може да се разглежда във връзка с недопускането на административно бавене, изтъкване на мними или преувеличаване на съществуващи проблеми, свързани със съгласувателни действия, изготвяне на правни

анализи и различни експертизи, докато се обезсърчи и откаже от участие “неудобният” кандидат-купувач, както и недопускането на необосновано прекъсване на приватизационни процедури.

Прозрачността като антикорупционен фактор предполага отсъствието на пречки за достъп до информация за хода на приватизационните процедури и взиманите решения от страна на АП както за участниците в приватизацията, така и за публиката. За тази цел в ЗПСК освен приоритетното целеполагане на прозрачността, има изрични текстове за публичност и обществен достъп до информация. Например: Чл. 4, ал. 5 гласи, че “*Органите за приватизация огласяват основанията за промяна на своята практика.*”; Същият чл. в ал. 5 задължава органите за приватизация да мотивират своите решения; Чл. 26, ал. 4 гласи, че “*Анализите на правното състояние и приватизационните оценки не представляват служебна тайна*”.

Постигането на икономическа ефективност от приватизацията в смисъла на максимални постъпления от продажбата само по себе си може да се приеме като антикорупционен резултат от приватизацията.

С оглед на това през изтеклия сравнително кратък период би следвало за корупционните условия и тенденции в приватизацията да се съди и по това дали са реализирани произтичащите от закона цели за бързина, прозрачност и икономическа ефективност.

- **Процесът на приватизация през 2002 г.**

През изминалата една година процесът на приватизация не беше ускорен спрямо предходния период, въпреки че “бързината” беше прокламирана от правителството като един от основните политически приоритети в раздържавяването. За първите 9 месеца на 2002 г. общо в страната са сключени само 87 приватизационни сделки, което е едва 64 % от отчетените общо 136 сделки през най-слабото 9-месечие от 5 години насам, това на 2001 г. През четвъртото тримесечие на годината не се наблюдава съществена промяна на този темп на раздържавяване и 2002 г. се очертава като годината с най-слаба приватизация през последните пет години. Общият брой сделки включва освен продажбата на мажоритарни пакети (същинско раздържавяване на икономиката на страната), така също и продажбите на обособени части от предприятия, миноритарни държавни участия и др. От сключените общо 87 сделки, продажбите на мажоритарно държавно участие е само в 33 от тях, т.е. фактическата приватизация на държавни предприятия за 9-те месеца на 2002 г. се измерва само с 33 раздържавени търговски дружества. От друга страна, приватизационният ресурс все още е значителен. Към 30 септември 2002 г. държавна собственост са около 10 % от дълготрайните активи на държавата, инкорпорирани в търговски дружества преди началото на приватизацията. В посочените 10 % са изключени активите на дружествата, които са обявени в несъстоятелност или в ликвидация, въпреки че при определени обстоятелства те също подлежат на приватизация. От този приватизационен ресурс, състоящ се от 412 държавни предприятия, 58 % са в отрасъл строителство, 17 % в промишлеността, 10 % в съобщенията, 9 % в транспорта и над 3 % в търговията. От правителствената приватизационна програма за 2002 г. за изтеклите 9 месеца изпълнението е само 25 % по отношение брой на сделките и 43 % по отношение на договорените плащания. Значителното забавяне на раздържавяването е обстоятелство, което не може да се пренебрегне, когато се оценяват условията и тенденциите за проявите на корупция в приватизацията.

Докаато “бързината” на приватизацията е нещо очевидно, то за прозрачността освен по общественото мнение и това на участниците в процеса би трябвало да се съди и по това, доколко в практиката на АП се спазват изричните норми на ЗПСК, свързани с прозрачността, цитирани по-горе. В този смисъл Агенцията за следприватизационен контрол е подала 85 сигнала до прокуратурата, Икономическата полиция и НСБОП за предприятия, които се източват от новите собственици. Емблематични примери за това са авиокомпания “Балкан”, голяма част от военните заводи, химическата индустрия.

• **Пропуснати ползи за държавата от неизпълнение на приватизационните задължения**

В първия доклад на новосъздадената Агенция за следприватизационен контрол /създадена законово през пролетта на 2002 г., но имаща свой устройствен правилник от началото на месец ноември/, който е изготвен по поръчка на правителствената комисия за борба с корупцията, са разгледани около 2500 сделки на Агенцията за приватизация и Министерството на икономиката. Анализите сочат, че около 10% от РМД-та не са платили договореното в срок, сключвани са много анекси, има и значително неизпълнение на ангажиментите за инвестиции и трудова заетост. Според анализите на Агенцията за следприватизационен контрол пропуснатите ползи за държавата от неспазването на договорите надхвърлят 1 млрд. лв. за продажбите от АП и Министерството на икономиката.

ТАБЛИЦА 3.2.14. Пропуснати ползи за държавата от неспазване на приватизационните договори

Пропуснати ползи	млн. лв.
1. Намаление на договорените цени с допълнителни споразумения	6,7
2. Намаление на инвестициите с допълнителни споразумения	280,8
3. Неизпълнение на инвестициите	480
4. Неизплатена част от цената на сделките	77,8
5. Лихви и неустойки по неизплатената част от цената	38,3
6. Неустойки за неизпълнение на трудовите ангажименти	103
7. Неустойки за неизпълнение на други задължения	60

Източник: Доклад на Агенцията за следприватизационен контрол, 2002 г.

Данните от оценителските доклади и самите оценки на предприятията с обявените методи на приватизация все още са сред най-ревниво пазените “тайни” от страна на АП.

Досега не е известно АП да е огласила основания за промяна на своя практика, нито е известно да са изготвени вътрешни правила за това, в кои случаи и по какъв начин ще се предоставя въпросната публична информация.

При оформянето на своите решения, свързани с приватизационните процедури, АП не се придържа към определен формат, в който ясно и еднозначно да се открояват мотивите за тях.

Отпадането от закона на метода “преговори с потенциален купувач” като класическа предпоставка за непрозрачна и бавна приватизация с голям корупционен потенциал предполагаше именно прозрачен и ускорен процес на раздържавяване чрез търгове и конкурси.

Естествено е да се предполага, че общественото доверие в приватизацията през 2002 г., провеждана по новия ЗПСК и при съответния политически патронаж над нея, ще се определя в най-голяма степен от приватизацията на “Булгартабак-холдинг“ АД и на “БТК” ЕАД. Приватизацията на компании от такъв мащаб и с такова значение за икономиката, за социалния статус на значителна част от населението и за националната сигурност е сериозно изпитание както за новото приватизационно законодателство, така и за политическия и административния капацитет на изпълнителната власт. Няма основания да се счита, че приватизацията на тези компании протича при достатъчно обществено доверие и отсъствие на съмнения за корупция. Прояви се една от основните и принципни слабости на ЗПСК - отсъствието на директна уредба в закона на основните правила и изисквания за провеждането на търговете и конкурсите. Това дава възможност за сериозни различия в осмислянето и за нееднозначно тълкуване от Върховния административен съд с оглед буквата и духа на закона и от АП с оглед на политическата целесъобразност на текстове от Наредбата за конкурсите. Тези разминавания обременяват както изпълнителната, така и съдебната власт със съмнения за корупция. Има основания да се предполага, че подобни проблеми ще възникват и в бъдеще, докато не се направят някои принципно важни изменения и допълнения в ЗПСК, свързани с:

- Уреждане на основните правила и условия за провеждането на търгове, конкурси и за избор на приватизационни посредници и консултанти в самия закон.
- Законова уредба на правилата за съгласуване и отразяване в конкурсните условия и в приватизационните договори на отрасловата, браншовата и социалната политика на изпълнителната власт и отговорностите на съответните министри за нейното формулиране.

Литература

1. Доклад за оценка на корупцията 2002, *Коалиция 2000*, 2003, София
 2. Икономическата цена на корупцията, *Коалиция 2000 / Център за икономическо развитие*, 1999, София
 3. “АБВ на демокрацията /въведение в пазарната икономика и политическата демокрация/”, *Център за изследване на демокрацията*, 1995, София
 4. “Масовата приватизация в реформиращите се страни”, *Център за изследване на демокрацията*, 1995, София
- Вж. «<http://www.anticorruption.bg>» – Българският антикорупционен портал

Ключови термини

Приватизация – приватизацията е процес, при който предприятия и авоари се прехвърлят от държавата към собственици и управители от частния сектор. В най-широкия смисъл на думата това е дейността по преобразуването на държавни стопански и нестопански организации и дейности в частни.

Раздържавяване – процес на прехвърляне на обекти, дейности и функции от държавата на други социално-икономически субекти.

Частична приватизация – намаляване под 50 на сто на дела на държавата в собствеността на дадено предприятие.

Пълна приватизация – собствеността на предприятието преминава изцяло в частни ръце.

Реприватизация – национализираните предприятия, които преди това са били частни, отново се връщат на техните бивши собственици или на техните наследници. Това у нас е известно като реституция.

Дезинвестиция – категория, обозначаваща съвкупността от два процеса едновременно. От една страна, това е ликвидация на неефективните държавни предприятия, а от друга – приватизацията като процес на прехвърляне на собствеността и контрола от държавния към частния сектор.

Въпроси

1. Каква е ролята на приватизацията за реформите в преходните икономики?
2. Посочете какви приватизационни методи се използват в схемите за раздържавяване и кои от тях са носители на потенциални корупционни практики?
3. Какви функции изпълнява държавата по отношение на икономическата дейност?
4. Как последните промени в Закона за приватизацията ограничават или разширяват възможностите за корупция?

Основни тези

1. Приватизацията е преди всичко и най-вече политически процес с икономически последици. Пренебрегването на тези зависимости е една от най-важните причини за провала на редица приватизационни програми и същевременно представлява потенциал за корупционни практики.
2. Приватизацията е един от косвените икономически измерители на корупцията. Приватизационният процес фокусира върху себе си всички тези негативи. Не трябва да се забравя, че корупцията при приватизацията не е изолирано явление и се прехвърля върху останалите сфери. За този процес спомага най-вече липсата на прозрачни механизми при извършването на приватизационните сделки.
3. Установяването на правила и процедури за гарантиране на честността на процеса на приватизация може да се постигне като се гарантира, че процесът е възможно най-отворен и че равнопоставеността на възможностите е определяща на всеки етап от него.